

Рудницька Д. В.,
здобувач ступеня бакалавра
Науковий керівник: Кужелєв М. О.,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Важливою складовою економічної системи будь-якої держави є кредит та кредитні відносини, адже вони забезпечують безперервність кругообігу капіталу, сприяють ефективному розподілу фінансових ресурсів та стимулюють розвиток підприємницької діяльності [1].

Перші ринкові трансформації у сфері кредитних відносин розпочалися наприкінці 1980-х років у ході масштабної перебудови системи управління економікою. Уже в 1989 році в Україні почали з'являтися комерційні та кооперативні банки, які створювалися на акціонерній чи пайовій основі переважно підприємствами та установами певних галузей для розв'язання своїх нагальних фінансових потреб. Саме їхня поява стала поштовхом до суттєвих змін у сфері кредитних відносин.

Розвиток кредитних відносин в Україні за роки незалежності можна умовно поділити на чотири етапи.

Період I (1991–1992 рр.) – етап формування нової системи кредитних відносин, що формувалася на основі соціалістичних форм кредитування. Обсяги кредитування зростали завдяки розширенню кола учасників кредитного процесу, попри відсутність досвіду роботи в умовах ринкової економіки та чіткого правового регулювання. Саме в цей час кредит знову почав виконувати свою справжню економічну роль, припинилося безповоротне бюджетне фінансування, а також надання позик збитковим підприємствам та на цілі, не сумісні з природою кредиту та принципами комерційної діяльності.

Період II (1993–1999 рр.) – період суттєвого скорочення обсягів кредитування та переходу до товарних форм кредиту. У лютому 1993 року НБУ затвердив Порядок здійснення операцій з векселями, що визначив особливості застосування комерційного кредиту. Довгострокове інвестиційне кредитування майже припинилося, а фінансовий стан підприємств і банків значно погіршився. Попит на кредити зростає, як і відсоткові ставки. Найскладнішою ситуація стала у 1996 році в умовах фінансової кризи.

Період III (2000–2008 рр.) – час активного зростання кредитування в Україні. Поступово відновлюється інвестиційне кредитування. Пік обсягів кредитів припадає на 2006–2008 роки. Щорічне зростання кредитного портфеля у цей час становило 60–80% (72% – у 2006 р., 80% – у 2007 р., 63% – у 2008 р.). У структурі кредитування переважали позики юридичним особам – 60–94%. Виключно великі обсяги кредитних ресурсів у 2008 році були зумовлені переоцінкою валютних

кредитів через девальвацію гривні. Крім того, для цього періоду характерне формування системи парабанківських кредитних установ.

Період IV (з 2009 р.) – зменшення обсягів кредитних вкладень в економіку. Основними чинниками стали відтік депозитів через фінансові потрясіння 2008–2009 років та недовіра з боку населення до банківської системи.

Кредитні відносини являють собою окрему частину економічних відносин, пов'язану з наданням позикових коштів і поверненням їх разом із відсотками [2]. Кредитні відносини виникають між двома сторонами – кредитором і позичальником. Кредитор надає позику з метою отримання прибутку, а позичальник звертається до кредиту для покриття тимчасового дефіциту грошових ресурсів. Головну роль серед кредиторів відіграють кредитні установи, насамперед банки. Регулювання здійснює Національний банк України [3].

Процес формування та розвитку фінансово-кредитних відносин демонструє складність економічних трансформацій, які відбувалися в Україні. Водночас аналіз етапів розвитку кредитних відносин показує, що за роки незалежності відбулися певні зміни у формуванні цих відносин.

Кредитні відносини нині є важливою складовою економічної системи будь-якої держави. Як дієвий інструмент стимулювання економічного розвитку та активізації підприємницької діяльності, кредитні відносини забезпечують:

- раціональне використання фінансових ресурсів шляхом їх перерозподілу з малорентабельних секторів до сфер із вищою оборотністю та прибутковістю;
- підтримку розвитку реформованого аграрного сектору України, що сприяє не лише забезпеченню населення якісними харчовими продуктами та промисловості – необхідною сировиною, а й трансформації країни у значного експортера сільськогосподарської продукції;
- подолання економічної кризи в державі та забезпечення прогресивного розвитку вітчизняного товарного виробництва;
- зміцнення продуктивних сил та розширення масштабів торговельної діяльності;
- прискорення процесу реалізації продукції й забезпечення безперервності руху капіталу.

На державному рівні розвинена кредитна система сприяє підвищенню добробуту населення; зміцненню фінансової системи; домінуванню безготівкових розрахунків над готівковими; зростанню довіри населення до банків та кредитних організацій; забезпеченню безперервного обігу грошових ресурсів.

Однією з ключових рушійних сил економічного розвитку виступає банківський кредит, який є основним джерелом фінансового забезпечення поточної діяльності підприємств незалежно від форми власності чи сфери функціонування. В Україні простежуються позитивні тенденції у формуванні та вдосконаленні кредитних відносин. У значній мірі вони відповідають нинішнім економічним умовам країни. Українські банки фактично стали повноцінними комерційними структурами, що визначає характер їх діяльності: платність кредиту набула пріоритетного значення, а прагнення отримати прибуток стало мотивацією у роботі кредитних установ [4; 5].

Таким чином, кредитні відносини сьогодні відіграють важливу роль у розвитку економіки України. Вони забезпечують ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, підтримують розвиток ключових галузей, сприяють безперервності руху капіталу та зміцненню фінансової системи держави. Банківський кредит виступає основним джерелом фінансування господарської діяльності підприємств, а українські банки дедалі більше діють як комерційні установи, орієнтовані на отримання прибутку. Загалом у країні простежуються позитивні тенденції у вдосконаленні кредитних відносин, що відповідають сучасним економічним умовам.

ДЖЕРЕЛА

1. Кужелєв М.О., Нечипоренко А.В. Розвиток ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2024. №2(14). С. 156-165.
2. Костюк В.А., Чепчак Д.Р. Розвиток кредитної діяльності банків в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип.19. С. 1040-1045.
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Гаврилко П. П., Брітченко І. Г. Корпоративні відносини в банківському секторі : фінансові механізми та маркетингові стратегії : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2016. 228 с.
5. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.